hoop
of
stoop

In Nederland staan vele duizenden monumentale gebouwen leeg. Kerken, scholen, ziekenhuizen, watertorens en fabrieken. Prachtige panden met een bijzonder verleden. Die kun je niet zomaar slopen! Maar wat moeten we ermee? Kunnen deze gebouwen een nieuwe functie krijgen zonder hun monumentale waarde te verliezen? En wie gaat dat betalen? Moeten we ze koste wat het kost behouden, of is het tijd voor iets nieuws?

Je kunt niet al het oude behouden. Nederland is een land dat altijd in ontwikkeling is en nieuwe gebouwen en stijlen horen daarbij. Maar sommige gebouwen vertellen een verhaal en hebben een belangrijke historische betekenis. Deze gebouwen zorgen ervoor dat mensen zich thuis voelen in hun omgeving en trots zijn op 'hun' stad of wijk. Mensen vinden het belangrijk en waarderen het als hun omgeving een eigen karakter of identiteit heeft. Deze stads- of dorpsidentiteit wordt vaak ontleend aan de gebouwen die er staan. Denk maar aan het centrum van je eigen stad of dorp. Monumenten vertegenwoordigen de geschiedenis, maar zeker ook de hedendaagse uitstraling van waar je woont en leeft.

Gebouwd erfgoed a.k.a. monumenten

Wat is erfgoed eigenlijk? Erfgoed is alles wat je als samenleving erft van vorige generaties en belangrijk genoeg vindt om te bewaren en opnieuw over te dragen aan de volgende generatie. Dit kan een traditie zijn, zoals Sinterklaas of Koninginnedag, een object zoals een boek of juweel, maar ook bijzondere gebouwen. Deze bijzondere gebouwen worden monumenten of gebouwd erfgoed genoemd. Elke generatie bepaalt opnieuw of een gebouw belangrijk en mooi genoeg is om te bewaren. Op dit moment vinden veel mensen grachtenpanden met bakstenen gevels mooi, terwijl vijftig of zestig jaar geleden mensen die gebouwen lelijk en ouderwets vonden. Nederland was toen bezig met de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog en er werden veel moderne gebouwen gebouwd. Deze betonnen complexen werden in de jaren daarna vaak lelijk gevonden, maar langzaam beginnen steeds meer mensen het belang en soms ook de schoonheid van deze wederopbouwgebouwen in te zien.

Monumenten geven betekenis aan een stad of dorp

De laatste jaren komen veel oude gebouwen leeg te staan die worden gezien als monument. Een gebouw kan een monument zijn omdat het een bijzondere stijl of bouwconstructie heeft, maar ook door het verhaal achter het gebouw en de sociale functie die een gebouw had, bijvoorbeeld als ziekenhuis of school. Als zo'n gebouw met monumentale waarde leeg komt te staan kan het natuurlijk worden gesloopt, vaak zijn er echter goede redenen om een bijzonder gebouw een tweede leven te geven. Het gebouw wordt dan herbestemd. Bij een herbestemming wordt gekeken naar de geschiedenis van het monument, maar even belangrijk, ook naar de mogelijke toekomst van het bouwwerk. Welke elementen kunnen worden aangepastzijn zo belangrijk dat ze moeten worden behouden en welke onderdelen zouden kunnen veranderen om het monument een goede nieuwe functie te geven?

Wanneer is een gebouw een monument?

Er staan honderdduizenden gebouwen in Nederland. Hoe beslis je welke gebouwen belangrijk genoeg zijn om te behouden, en welke juist gesloopt kunnen worden? Het antwoord op deze vraag hangt van veel factoren af.

Deze factoren kunnen we opsplitsen in vijf verschillende waarden die samen de monumentale waarde van een gebouw bepalen. Als de vijf waarden samen worden bekeken kom je erachter of een gebouw een monument is, of niet. En of een gebouw het waard is te behouden door middel van een herbestemming, of niet. Deze vijf waarden zijn: de cultuurhistorische, emotionele, esthetische, financiële en functionele waarde. De eerste drie waarden hebben meer te maken met de vraag of een gebouw een monument is. De laatste twee waarden gaan vooral over de vraag of een herbestemming verstandig is.

Is het mooi? Is er geld? Wat kunnen we ermee?

Hieronder gaan we deze vijf waarden een voor een bekijken. Bij de verschillende waarden staat een korte uitleg over de betekenis en enkele vragen die betrekking hebben op de waarde. De vijf waarden zijn op elk denkbaar monument van toepassing, maar elk monument is natuurlijk anders en dit zijn dan ook zeker niet de enige vragen die gesteld kunnen worden.

Wat is de geschiedenis van het gebouw?
Ten eerste is natuurlijk de geschiedenis van het gebouw belangrijk. Dit noemen we de (cultuur)historische waarde van het gebouw. Vragen hierbij zijn:
- Wanneer en waarom is het gebouw gebouwd?
- Welke functie(s) heeft het gebouw gehad in zijn geschiedenis?
- Was het belangrijk voor de samenleving van die tijd?
- Zijn er veel soortgelijke gebouwen?

Voelen veel mensen zich verbonden met het gebouw?
Een monument heeft bijna altijd een emotionele waarde. De vragen die je hierbij kan stellen zijn:
- Welk verhaal vertelt het gebouw over de stad of het dorp waar het staat?
- Hebben bewoners en oud-gebruikers emotionele binding met het gebouw?
- Zijn de mensen die zich emotioneel verbonden voelen met het gebouw verenigd (in bijvoorbeeld een stichting en willen ze actie voeren voor behoud van het pand?

Vinden we het een mooi gebouw?
De esthetische waarde heeft te maken met de schoonheid van een gebouw. Als mensen een monument mooi vinden wordt het minder snel gesloopt, maar wat mooi of lelijk is verandert in de loop van de tijd en is bovendien persoonlijk. De esthetische waarde heeft ook te maken met de architectuur. Een uniek gebouw, ontworpen door een bekend architect heeft meer architectonische of esthetische waarde dan een eengezinswoning waar er duizenden van zijn. De belangrijkste vragen zijn:
- Wordt het gebouw op dit moment mooi gevonden en is het niet beschadigd?
- Welke onderdelen van het gebouw worden mooi gevonden en moeten bewaard blijven bij een mogelijke herbestemming?
- Was het een vernieuwende bouwstijl en wat was het achterliggende idee van de architect over het gebouw?

Wat is het gebouw waard?
Monumenten maken een stad of dorp aantrekkelijk voor bewoners en toeristen. Huizenprijzen stijgen en de werkgelegenheid neemt toe. Maar het renoveren van een oud gebouw kost vaak meer geld dan sloop en nieuwbouw. Het is van groot belang of er een investeerder wordt gevonden die bereid is geld te steken in het gebouw.
Om de financiële waarde van het gebouw te bepalen zijn de volgende vragen van belang:
- Is het monument van economische waarde voor de stad of het gebied of kan het dat worden?
- Zijn er financieel haalbare plannen voor het gebruik van het monument als het wordt herbestemd?
- Zijn er andere plannen voor de grond waar het gebouw op staat, waardoor sloop misschien beter is?

Kan het gebouw een nieuwe functie krijgen?
De functionele waarde gaat over de oude en mogelijk nieuwe functie van het gebouw. Deze categorie is van groot belang bij een herbestemming, maar zegt minder of een gebouw een monument is, of niet. Vragen die bij deze categorie horen zijn:
- Welke functie(s) had het monument en welke functie(s) zou het gebouw kunnen krijgen.
- Kan het gebouw worden aangepast voor een andere functie zonder de monumentale waarde te verliezen?
- Als het herbestemd gaat worden, welke ideeën hebben hedendaagse architecten voor het gebouw?

Boogbrug Vianen

Voor de docent

De stalen boogbrug op de A2 bij Vianen is berucht vanwege de filemeldingen. Inmiddels heeft een bredere brug het fileprobleem opgelost en wil Rijkswaterstaat de oude brug slopen. Dit stuit op fel verzet. In deze aflevering wordt gesproken met erfgoedbehouders, actieve omwonenden, de verantwoordelijk wethouder van de gemeente Vianen en mensen die alternatieve plannen hebben voor de brug.

Onderwerpen die aan bod komen:
- De geschiedenis van de Boogbrug. (Rijkswegenplan 1927)
- Rijkswaterstaat.
- Gemeentelijke besluitvoering.
- Procederen tegen sloop.
- Alternatieve functies voor een schijnbaar onbruikbaar onbruikbaar object.

Opbouw:
Deze werkbladen kunt u kopiëren en in de klas uitdelen.
inleiding voor de leerlingen
- Behandelen voor het bekijken van de aflevering.
- Inhoud: achtergrondinformatie.
- De vraag "wat is je eerste indruk? Hoop of Sloop?" kan kort klassikaal worden besproken worden, bijvoorbeeld door middel van het opsteken van handen.

Vraag 1, 2, 3
- Behandelen na het bekijken van de aflevering.
- Inhoud: argumentatievragen, verwerking van de aflevering, zelf nadenken.

Vraag 4, 5
- Behandelen in een tweede lesuur, of als huiswerk op te geven.
- Inhoud: meer theorie over oude gebouwen / monumenten.

Antwoordmodel - voor de docent

Benodigdheden:
- DVD Hoop of Sloop aflevering 1, Boogbrug Vianen.
- Kopieën werkbladen.
- Kopieën inleidende informatie, pagina 4 & 5.
- Kopieën begrippenlijst, achterin dit werkboek.

Tijdsduur:
- De geschatte tijdsduur van een lesblok per aflevering is 50 minuten.

Hiervan staat:
- ca. 25 minuten voor kijken van de aflevering.
- ca. 15 minuten voor maken van de opdrachten 1, 2, 3.
- ca. 10 minuten voor- en nabespreken.

De verdiepende opdrachten kunnen in een extra lesuur klassikaal worden behandeld of als huiswerk worden opgegeven.
- Het maken van de verdiepende opdrachten kost ca. 20-45 minuten.

Boogbrug Vianen

De stalen boogbrug op de A2 bij Vianen is berucht vanwege de filemeldingen. In 1998 is het fileprobleem grotendeels opgelost doordat er een nieuwe, bredere brug werd aangelegd. De oude brug ligt er sindsdien ongebruikt bij. De eigenaar van de brug, Rijkswaterstaat, wil de brug slopen. Omwonenden verzetten zich hier tegen. Ze hebben een stichting opgericht, waarmee ze al een aantal rechtszaken hebben aangespannen om Rijkswaterstaat te verbieden de brug te slopen.

Om te voorkomen dat mensen de Lek overstaken, werd de brug in de Tweede Wereldoorlog gebombardeerd. Een groot deel werd verwoest, maar het onderstel kon na de bevrijding worden hergebruikt. De boogbrug werd weer opnieuw opgebouwd en was in 1949 volledig hersteld.

In Arnhem ligt de John-Frostbrug. Deze brug over de Rijn maakt onderdeel uit van het Rijkswegenplan, waar ook de brug bij Vianen toe behoort. Er zijn meer overeenkomsten: net als zijn Viaanse soortgenoot werd ook deze Arnhemse brug verwoest in de Tweede Wereldoorlog.
De gemeente Arnhem ziet de brug als symbool van de Slag om Arnhem (een heftige strijd om Nederland te bevrijden) en als icoon voor de wederopbouw. Om die redenen is de brug in 2001 aangewezen tot Gemeentelijk Monument. Waarom zou de brug bij Vianen dan niet ook een monument kunnen zijn?

Je kunt het je nu niet meer voorstellen, maar nog geen honderd jaar geleden had vrijwel niemand een auto. Als je ergens heen moest, dan moest je lopen, of - als je heel rijk was - met paard en wagen. Aan het begin van de twintigste eeuw begon het autoverkeer goed op gang te komen. Grote bruggen waren er niet, wilde je naar de andere kant van een rivier, dan moest je met een veerpontje.
Dit zorgde voor zoveel vertraging dat de overheid rond 1927 het 'Rijkswegenplan' bedacht. In dit plan werden de eerste snelwegen bedacht en aan elkaar verbonden met nieuwe, grote autobruggen. Een van de twaalf bruggen uit dit plan was de Boogbrug bij Vianen over de rivier de Lek. In 1936 werd de brug in gebruik genomen. In die tijd was het een prachtig technisch hoogstandje.

Introvraag: Je hebt een foto gezien van de brug en je hebt er wat informatie over gelezen. Wat is je eerste gedachte? Hoop of Sloop voor de Boogbrug bij Vianen?

HOOP OF SLOOP

Michelle vindt de brug *'maar gewoon een brug'*, Tarik probeert haar van het tegendeel te overtuigen. In de aflevering spreken beide presentatoren met verschillende mensen die iets met de brug te maken hebben. In deze gesprekken worden argumenten genoemd voor en tegen sloop van de Boogbrug.

BEKIJK DE AFLEVERING EN BEANTWOORD DE VOLGENDE VRAGEN.

1

De geïnterviewden hebben sterk uiteenlopende meningen. Heb je ze allemaal onthouden?

Hieronder vind je een aantal citaten uit de interviews. Wie heeft wat gezegd?
Verbind hieronder de tekstballonnetjes met de juiste persoon.

We hebben handtekeningen verzameld voor de lekbrug, twee schriften vol. Ongeveer 8000.

Dan heb je de kans om een unieke wereld attractie te maken... en dan wordt de brug gesloopt.

Je hebt genoeg ruimte voor fietsers. Gebruik dit zo snel mogelijk, voor de schoolgaande kinderen, voor alle mensen die met de fiets naar het werk willen.

Ieder afscheid is de geboorte van een nieuwe herinnering

Voor het eerst in de geschiedenis werd er zo'n grote brug gebouwd uit alleen maar plaatstaal.

Wim van Sijl
Stichting Boogbrug

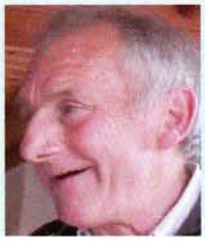
Jaap Clements
Vrienden Boogbrug

Andre Landwehr
Wethouder Vianen

Arjen Heida
Gondelier van Utrecht

Jan korf de Gidts
Kracht van Utrecht

2

In de aflevering worden veel argumenten genoemd voor en tegen sloop.

2A Noem twee argumenten voor behoud.

2B Noem twee argumenten voor sloop.

Bij ieder oud gebouw waar de vraag 'Hoop of Sloop' speelt wordt gekeken naar de 'waarde' van een gebouw. We hebben het dan niet (alleen) over hoeveel een gebouw kost (financiële waarde), maar bijvoorbeeld ook of er veel mensen gehecht aan het gebouw (emotionele waarde), of het gebouw een belangrijke rol heeft gespeeld in de geschiedenis (cultuurhistorische waarde), of we het mooi vinden (esthetische waarde) en de vraag of het gebouw nog nuttig kan worden gebruikt (functionele waarde). Meer uitleg over deze waarden vind je op pagina 5 van de inleiding.

2C Welke rol spelen waarden bij de Boogbrug? Beantwoord de volgende vragen:

- Wat is de cultuurhistorische waarde van de brug?
- Wat is de emotionele waarde van de brug?
- Wat is de esthetische waarde van de brug?
- Wat is de financiële waarde van de brug?
- Wat is de functionele waarde van de brug?

2D Welke waarde(n) vind jij het belangrijkste bij de Boogbrug? Beargumenteer je antwoord.

3

In de aflevering komen veel verschillende meningen voorbij. Maar wat vind jij?

3A Nu je alle argumenten voor en tegen hebt gehoord en jij mocht beslissen over de toekomst van de brug. Wat zou je beslissen? Hoop of Sloop?

3B Denk even terug aan je eerste gedachte toen je met deze les begon. Wat vond je toen? Hoop of Sloop? Wat heeft je mening veranderd, of wat heeft je juist gesterkt in de mening die je al had?

4

Stichting Boogbrug Vianen heeft twee soorten monumentaanvragen ingediend: een aanvraag tot Rijksmonument en een aanvraag tot gemeentelijk monument. De volgende vragen gaan over een monumentenstatus. Meer informatie hierover vindt je in de begrippenlijst.

4A Wat is het verschil tussen een Rijksmonument en een gemeentelijk monument?

4B Bij 'monumenten' denk je al snel aan kerken, of andere oude gebouwen. Kan een brug eigenlijk wel een monument zijn? Licht je antwoord toe.

5

5 Er worden twee mogelijke nieuwe functies genoemd in de uitzending. Met deze nieuwe functies zou de brug mogelijk kunnen worden behouden.

5A Welke plannen zijn dit?

5B Welk idee vind jij zelf het best? En waarom?

5C Na de opnames heeft de Stichting Boogbrug Vianen een aantal kunstenaars gevraagd om een nieuwe functie voor de brug te verzinnen. Een van de ideeën zie je hieronder: een bijzonder hotel langs de snelweg!

Verzin zelf een nieuwe bestemming voor de brug. Dat kan van alles zijn, stel je voor dat geld geen rol speelt en dat alles mogelijk is... laat je fantasie de vrije loop.

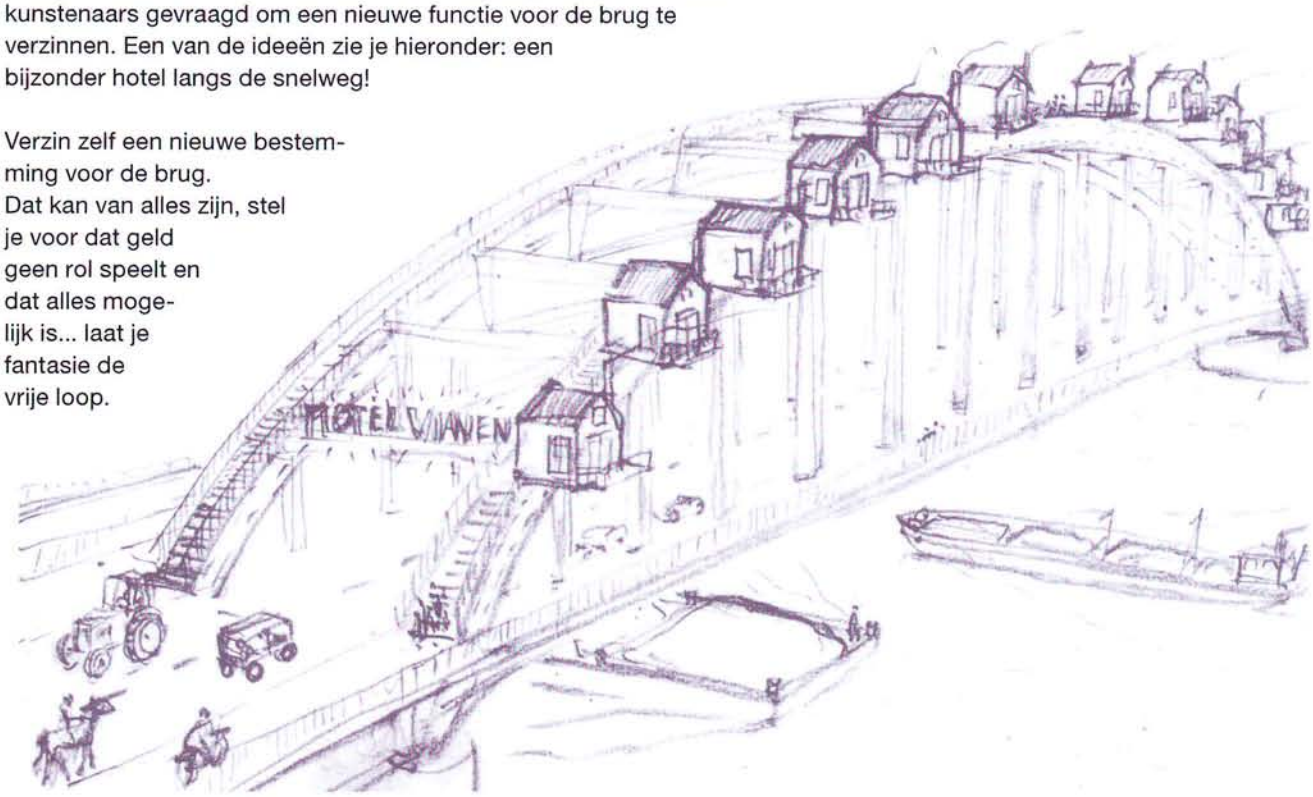

Boogbrug Vianen

Antwoorden voor de docent

1
Wethouder Andre Landwehr
Ieder afscheid is een geboorte van een nieuwe herinnering

Wim van Sijl, Stichting Boogbrug Vianen
Voor het eerst in de geschiedenis wordt er zo'n grote brug gebouwd uit alleen maar plaatstaal.

Jaap Clements, Vrienden van de Boogbrug
We hebben handtekeningen verzameld voor de lekbrug, twee schriften vol. Ongeveer 8000.

Arjen Heida, Gondelier van Utrecht
Dan heb je de kans om een unieke wereld attractie te maken, en dan wordt de brug gesloopt.

Jan Korff de Gidts, Kracht van Utrecht
Je hebt genoeg ruimte voor fietsers. Gebruik dit zo snel mogelijk, voor de schoolgaande kinderen, voor alle mensen die met de fiets naar het werk willen.

2A
Cultuurhistorisch:
- Bijzondere constructie. De Boogbrug is de eerste brug die is opgebouwd uit plaatstaal en klinknagels, die constructie was uniek in de wereld. Daarna zijn er over de hele wereld bruggen gemaakt volgens dit principe.

Emotioneel:
- Heel veel mensen willen de brug behouden. De brug is een 'landmark' in de omgeving en heeft Vianen beroemd gemaakt in heel Nederland. Als is het dan in een negatieve context, vanwege de files.
- Buurtbewoner Jaap Clements heeft duizenden handtekeningen opgehaald.

Functioneel:
- Er zijn goede alternatieve plannen voor de brug.

Financieel:
- Slopen is ook duur. Brug is nog niet gesloopt omdat Rijkswaterstaat daar geen geld voor heeft, zegt de wethouder.

2B
Emotioneel:
- Je kunt niet alles behouden, soms is het tijd voor iets nieuws

Functioneel:
- De brug is oud en heeft veel onderhoud nodig. Zelfs als je de brug zou restaureren is het onderhoud duurder dan een nieuwe brug.
- Rijkswaterstaat is eigenaar en wil de brug slopen. De brug is geen monument, aanvragen zijn afgewezen. Er is simpelweg geen reden om hem te behouden, niemand kan Rijkswaterstaat verbieden om de brug te slopen.

Financieel:
- Als de brug blijft liggen moet er een weg worden aan gelegd (infrastructuur), lantaarnpalen worden geplaatst. Dat kost geld en levert niks op volgens de gemeente.

2C Zie antwoorden 2a & 2b

2D Argumentatie moet goed zijn

3 Ter beoordeling van de docent.

4A Een beschermd rijksmonument is van nationaal belang, vanwege de schoonheid, betekenis voor de wetenschap of de cultuurhistorische waarde. Een beschermd gemeentelijk monument heeft cultuurhistorische, architectuurhistorische of stedenbouwkundige waarde op plaatselijk niveau.

4B Ja, alle bouwwerken kunnen monument worden. In Arnhem is een brug tot gemeentelijk monument benoemd (zie werkblad 1)

5A Een restaurant / paviljoen op de brug en het ombouwen van de brug tot fiets/trambrug.

5B Ter beoordeling van de docent, hoe fantasierijker hoe beter.